

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje i Zelina)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Muzeja Moslavine u Kutini

Glavni i odgovorni urednik: Srećko Karapetrić

Tehnički urednik: Tihomir Krsmanović

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar),
Srećko Karapetrić (Kutina), Tihomir Krsmanović (Kutina),
Slavica Moslavac (Kutina)

KOREKTURA: Ana Bobovac, Srećko Karapetrić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasiilo solidarno financiraju Muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Muzej Moslavine Kutina

Za nakladnika: Slavica Moslavac

Tisak: Tiskara i knjigovežnica Kutina

Broj 14 - travanj 1991.

Godina XIV

Naklada: 600 komada

Naslovna stranica: Detalj sa izložbe "30. godina Muzeja Moslavine" u Kutini

Trideset godina Muzeja Moslavine u Kutini

Dana 9. studenog 1990. godine, u prisutnosti čelnika općine i mnogobrojne publike, svečano je otvorena prigodna izložba posvećena tridesetoj godišnjici postojanja kutinskog muzeja.

Muzej Moslavine ne spada u tzv. velike muzeje, i neka nam bude dozvoljeno parafrazirati poznatu uzrečicu konstatacijom da je njegovo otvorenje 1960. g. bilo možda mali korak za muzejsku djelatnost u Hrvatskoj, ali veliki korak za kulturni život ne samo Kutine, već i čitave Moslavine. I mada se tek u najnovije vrijeme otklanjaju ideologijske inhibicije koje su postavljale granice edukativnoj funkciji našeg Muzeja, neospornom ostaje činjenica da je on od svoga osnutka bio jedna od malobrojnih ustanova na području Moslavine koje su ne samo promicale, već i stvarale kulturne sadržaje. U trenucima obilježavanja jubileja vrijedno je osvrnuti se na prijašnji put, i to ne samo zbog uobičajenog obrasca prigodnih napisa, već i radi uočavanja mogućih putova razvoja.

Odluku o osnivanju Muzeja i arhiva narodne revolucije Moslavine donio je 5. ožujka 1960. g. Narodni odbor kotara Kutina. Ustanova je smještena u adaptiranoj kuriji porodice Erdödy, a svečano je otvorena 4. srpnja 1961. g. Nomen est omen - kaže stara sentencija, i prema toj je antičkoj mudrosti samo ime Muzeja vrlo precizno opisivalo područje njegove djelatnosti: tri godine bila je čitava institucija upravo u toj funkciji. Međutim, već 1963. g. otvoreni su arheološki i etnološki odjel, a ustanova je dobila današnje ime. Prvobitno područje rada time je u potpunosti diverzificirano, i tek su oscilacije materijalnih (ne)mogućnosti ograničavale istraživanja na poljima rada muzejskih odjela.

Povijesni odjel (bivši Odjel NOB-e) prošao je najduži i najsloženiji razvojni put. Formiran kao prvi a donedavno tretiran kao središnji odjel, bio je u svojoj aktivnosti ograničen na jedan vrlo uski vremenski fragment (tj. doba drugog svjetskog rata). No problem svojedobne instrumentalizacije historijske znanosti nije iznikao iz, uostalom svigdje u svijetu uobičajene, financijske nesamostalnosti institucije, već iz povremenih težnji izvanznanstvenih autoriteta da se znanstveni rezultati uobličuju prema od njih postavljenim kriterijima. Pobjeda demokracije u Hrvatskoj osigurala je i ovdje, nadamo se zauvijek, punu autonomiju znanstveno-stručnog

rada. Odjel danas raspolaže fondusom, kojeg čine zbirka predmeta i arhivski odjel. Zbirku predmeta čini oko dvije stotine predmeta, dok arhivski odjel čine fototeka i pisani dokumenti; fototeka raspolaže s oko 3000 negativna i oko 1500 fotografija, dok je pisanih dokumenata oko 15000 arhivskih jedinica. Pred Povijesnim odjelom neposredni su zadaci: izrada koncepcije i realizacija nove stalne izložbe (uključivši ovdje i dislocirane zbirke), suradnja s odgovarajućim odjelima drugih muzeja, te istraživački rad u arhivskim fondovima relevantnim za područje Moslavine.

Etno-odjel je utemeljen 1963. godine, a iste je godine u katnim prostorijama južnog krila zgrade Muzeja otvorio prvu stalnu postavu, uz stručnu asistenciju Etnografskog muzeja iz Zagreba. Temeljnom su mu funkcijom dodanas ostali registracija, čuvanje i prezentiranje narodne baštine i tradicionalne pučke kulture našeg kraja, kao nužnih elemenata nastanka i sačuvanja nacionalne samosvijesti i identiteta. Današnja stalna izložba Etno-odjela smještena je u dvije prostorije: u prvoj je predočena unutrašnjost moslavačke "hiže", a u drugoj su izložene mnogobrojne tekstilije tipične za moslavački kraj. Valja imati na umu da etnografska subregionalna raznolikost Moslavine složenim čini zadatak adekvatnog predstavljanja autentičnih moslavačkih interijera i predmeta, i da radovi na prikupljanju narodne baštine i dalje traju. Etno-odjel nastavlja suradnju s drugim muzejima: (za ovu, 1991. godinu predviđeno je postavljanje izložbe "Ure iz fundusa muzeja sjeverozapadne Hrvatske"), za 1992. g. predviđena je izložba "Narodna nošnja i nakit sjeverozapadne Hrvatske". Na području kutinske općine uključen je u akciju očuvanja "Ruralne cjeline" u Crkevenoj ulici.

Arheološki odjel se pri svome osnivanju (1963) suočio s nepostojanjem gotovo ikakvih podataka o arheološkim lokalitetima na tlu Moslavine. Stoga je, kao baza za daljnja sustavna istraživanja, najprije izvršena arheološka reambulacija terena. Potonjim stručnim radom otkriveni su ostaci prethistorijskih naselja, od kojih su najvažnija: Gradina Marić (kod Mikleuške), Donja Paklenica, Velika Mlinska, te lokalitet Ravnice kod Tomašice. Antička su nalazišta malobrojna, a među lokalitetima iz kasnog srednjeg vijeka pretežito su ostaci for-

tifikacijskih sustava (Turski stol i Plovdin kod Kutine, Sokolovac i dr.) Najpoznatiji je Garič-grad, na kojemu su izvršeni istraživački i konzervatorski radovi. Jelen-grad i Košutagrad, objekti koji se svrstavaju u burgove (kamene gradove), i danas su neistraženi. U godini jubileja našeg Muzeja (1990), Arheološki odjel je u inventarskoj knjizi imao upisano ukupno 732 predmeta iz prehistorijske, 67 iz antičke i 510 predmeta iz srednjovjekovne zbirke. Istraživanja će se vjerojatno još niz godina nastaviti na Gradini Marić, naselju vučedolske kulture, koje se prostire na nekih 20000 m², i na kojem je debljina kulturnog sloja mjestimice i do dva metra. Stalnu izložbu Odjela čini preko 200 predmeta (restauriranog materijala i fragmenata).

Galerijski odjel otvoren je 1972. godine, a stalna izložba tada smještena u potkrovlju sjevernog dijela Muzeja. Zahvaljujući Skupštini općine Kutina, koja je na trajno korištenje Muzeju

dodijelila zgradu tzv. Stare banke, prostorni problem Galerije je dugoročno riješen. Nakon adaptacije, zgrada Galerije je otvorena 1986.g. Na katu se nalazi stalna izložba slika i skulptura, a dvije prostorije u prizemlju predviđene su za održavanje tematskih izložbi. Fundus galerijskog odjela čini preko 600 djela, a osobita su mu vrijednost radovi Božidara Jakca, Ferdinanda Kulmera, Miroslava Šuteja, Ede Murtića, Marina Tartaglie, Ivana Lovrenčića, te mnogih drugih renomiranih autora. Dio fundusa čine i radovi kutinskih likovnih pedagoga. Likovna izložbena djelatnost Muzeja započela je prvom izložbom 1961. godine, a do danas je održano preko stotinu različitih likovnih priredbi; sve su popraćene i odgovarajućom publicističkom djelatnošću, a uz stotinjak vlastitih kataloga sakupljeno je još toliko razmjenom s drugim muzejima.

Srećko KARAPETRIĆ, Muzej Moslavine u Kutini

Izvorišta boljševizma

Latinka Perović: "Planirana revolucija"

Ime Latinke Perović bilo je povezivano prvenstveno s tzv. srpskim liberalizmom, slomom kojega je i ona 1972. g. završila svoju političku karijeru, dok je njena znanstvena djelatnost ostajala u drugom planu. Ona je, međutim, autorica tri knjige o srpskom socijalističkom pokretu u 19. stoljeću, te djela "Od centralizma do federacije", objavljenog u Zagrebu 1983. Knjigu koju ovdje predstavljamo smatramo ipak najznatnijim domašnjem njezina bez sumnje pažnje vrijednog znanstvenog rada.

Od gotovo šest stotina stranica, više od dvije trećine zauzima autoričin izbor originalnih tekstova S. Nječajeva, P. Tkačova, organizacije "Narodna volja", te kratka, ali za stanje duha onodobne ruske radikalne inteligencije indikativna proklamacija "Mlada Rusija". Analizu teme-a to su ruski blankizam i jakobinizam-autorica raščlanjuje u tri razine, izvedena u tri poglavlja: u prvom ("Istoriografija") je L. Perović sustavno sintetizirala rezultate i dosege kako pojedinih istraživanja, tako i historiografskih pravaca ("škola") koji su se bavili tom tematikom. Identificirala je dvije krajnosti u dosadašnjoj povijesnoj valorizaciji ruskih militantnih revolucionara i njihovih organizacija: s jedne strane je to nek-

ritička glorifikacija martirija anticarističkog, republikanskog i socijalno-revolucionarnog pokreta, a s druge poricanje i osuda pokreta kao terorističkog i antilegalističkog, pri čemu se pojam terorizma stavlja u suvremeni kontekst i zanemaruje činjenica da su anticaristički teroristi imali i simpatije i teorijsku podršku radikalne, ali i liberalne zapadnoevropske inteligencije, koja je za politički milje Rusije demokratski legitimnim opravdala pravo tiranica. Osobito su zanimljivi pristupi izučavanju ruskog blankizma i jakobizma u matičnoj historiografiji: razlučeni u četiri perioda (dorevolucionarni, postrevolucionarni, staljinistički, te period nakon XX kongresa KPSS 1956. g), oni ne predstavljaju sukcesivne faze, već oštre prijelome. Prva dva autorica ocjenjuje najplodnijima, staljinistički kao-eufemistički rečeno - "olovna vremena" instrumentalizirane historiografije, dok razinu suvremene smatra još uvijek inferiornom onoj iz doba carizma.

U drugom poglavlju ("Istorija") iznesena je opsežna faktografija, i pažljivo analiziran korelativan odnos između carističkog apsolutizma i terorističkog odgovora "alkemičara revolucije". I carske reforme i represija bili su polovični i nedosljedni, prošireno